

ADATOK TATROSY GYÖRGY KRÓNIKÁIRÓRÓL ÉS CORONAEUS VASKA LŐRINCRRŐL

Kora-újkori szellemi mozgalmaink adattárának első három kötetében Herepei János jónéhány olyan cikket közöltük, amelyek ráirányítják a figyelmet régi íróink és értelmiségi embereink egy elég nagyszámú csoportjára: azokra, akik faluról jött plebejus származékok voltak, pályájuk azonban városi vagy udvari környezetben teljesedett ki. Munkásságukkal, életsorsukkal, sőt családi viszonyaikkal – irodalom- és kultúrhistoriai jelentőségüktől függetlenül – társadalomtörténeti szempontból is érdemes alaposabban megismerkednünk. Különösen tanulságosnak látszanak azok az esetek, amikor a társadalmi életforma-váltással valamiféle nemzeti-nemzetiségi pozícióváltás járt együtt. A Barcaság és Háromszék magyarságával szomszédos Brassó története sok példát szolgáltat az egymást hol keresztező, hol fölerősítő szociális, nemzeti (és ráadásul vallási) különbségek és ellentétek kiéleződésére, illetve időnkénti elsimulásukra: a termékeny találkozásokra. Talán nem véletlen, hogy a kérdés egyik legkorszerűbb, tömör összefoglalását irodalomtörténeti munkában találjuk: Bán Imre Apácai-monográfiája élén. – Az alábbi adatsorozat e vidék nevezetes szülöttjének, Csere Jánosnak az ifjúságánál is korábbi időből – Szenci Molnár Albert korából – idézi föl két „közrendű” magyar értelmiségi és több köz-vagy középrendű familia sorsának tanulságait. (K.B.)

Tatrosy György és krónikája

Tatrosy Györgyről, mint a fejedelemségkori Brassó egyetlen magyar krónikásáról, sokáig kizárólag Domokos Pál Péter tanulmányából és szöveggözléséből értesülhetünk.¹ Krónikáját a kolozsvári egyházi állapotokra vonatkozóan Herepei János idézi.² A Báthori Gábor elleni széki merénylet (1610) verses krónikáját Tatrosy György 1618-ban, valószínűleg kolozsvári tartózkodása alatt másolta le. Ezzel a tétellel Tatrosy nevet szerzett magának a régi magyar költészet terén is.³ A

¹ Domokos Pál Péter, *Tatrosy György önéletírása és történeti feljegyzései*. in *Htk*, LXI, 1957. 238–261.

² *Adattár XVII. századi szellemi mozgalmaink történetéhez*. II. köt. *Apácai és kortársai*. Bp.–Szeged, 1966. 278, 416. (A továbbiakban: *Adattár*)

³ A másoló megjegyzése: „Finis huius Historiae, per me Georgium Tatrosy scripta, anno 1618 incepta Die 9 Junij, finita Die 12 Junij Laus deo semper”, vö.: Szádeczky Lajos, *Szamosközi magyar históriás éneke az 1610-iki Kendy féle összeesküvésről*. in *Századok*, 1899, 211–225, 310–341. és *RMKT XVII. sz.* 1. Szerkesztik: Klaniczay Tibor és Stoll Béla. Bp., 1959. 622, 629, 635.

közelmúltban elhunyt Ioachim Crăciun kolozsvári román bibliográfus Tatrosyt is bevette az erdélyi, moldvai és havasalföldi krónikások repertóriumába.⁴

Erdély és Moldva történelmével foglalkozva levéltári anyagban valamint a romániai történelmi irodalomban néhány adatot találtam Tatrosy Györgyről és az ő feljegyzéseiben előforduló személyekről. Az alábbiakban ezeket az adatokat szeretném röviden összefoglalni.

1. *A Tatrosy család eredete.* Tatrosy – családneve tanúságtétele szerint – a moldovai Tatrostól (Trotus, Tîrgu Trotuş) származott. Ismeretes, hogy a Münchener kódex néven nyilvántartott magyar-husza bibliafordítás 1466-ban Tatrostban íródott,⁵ ahol a XVI. század alkonyáig jelentős magyarok lakosság élt. 1518-ban Mihály, a milkói katolikus püspök, Tatrostra hívja a moldovai (Moldvabánya-Baia, Vrancea, Siret, Chilia stb.), székelyföldi, barcasági és szebeni espereseket és papokat.⁶ A közös egyházi fennhatóság elősegítette Tatrost és Brassó – a kereskedelem által amúgy is szorossá vált – kapcsolatainak gyors fejlődését. 1591-ben Szőcs Mihály (Mihail Suci), 1633-ban pedig Folos vagy Füles Márton (Folos Marin) Tatrost városának soltése (soltuz) volt. Constantin C. Giurescu szerint ezek a nevek jellegzetesen magyar hangzásúak,⁷ tehát Tatrost a XVI. és XVII. századok fordulóján úgy a város vezetőségének, mind pedig lakosságának egy része magyar nemzetiségű maradt.

2. *Az apaági ősről* önéletrajza első részében Tatrosy György a következőket mondja: „Irtam az my edes Idvezitteönk születese utan 1645 eztendeoben die 10 novembris, aetatis meae 46. Brassóban, Bolgaszegben... Az boldogul üdüezült szerelmes attiam Volt Tattrossy Lukaczy fia, edes annia volt az nehai Vaska Miklos leanya az Sara, ki kilenczed magaval egj volt eggjut elven egjszersmind.”

A brassói városi levéltárban adatok találhatóak mindkét nagyszülőről: Tatrosy Lukácsról és Vaska Sáráról. A Brassó-bolonyai (Blumăna-Blumenau) Csermalom-utca (Lohmühlgasse) adóajstromában 1575–1579 között rendszeresen szerepel Tatrosy Lukács.⁸ A Vaska család tagjairól jelen közlemény II. részében lesz szó.

3. *Szülei:* Brassó-bolonyai id. Tatrosy György és Brassó-bolgárszegi Hangos Kata. Apjáról Tatrosy elmondja, hogy sokat tartózkodott Olaszországban, ahol a nyelvet is megtanulta, később résztvett a szerencsétlen kimenetelű mezőkeresztesi csatában, ahol III. Mohamed szultán legyőzte az egyesült császári, magyarországi és erdélyi hadakat. Hazajövele után id. Tatrosy Györgyöt a brassói városi tanács, Valentin Hirscher brassói főbíró ajánlatára, városi pattantyúsnak választották. Miután az ifjú ágyúmesternek most már biztos keresete volt, megnősülhetett. „Es

⁴I. Crăciun–A. Ilies, *Repertoriul manuscriselor de cronici interne. Sec. XV.–XVIII. privind istoria României.* Bucureşti, 1963. 267.

⁵„E konv megvegeztetet Nemeti Gorgnek hensel emre flanac keze miat, Moldovaban Tathros varosaban Vr zületetenec Ezer negzas hatuanhatod extendeieiben”. vö.: Volf György, *Régi magyar codezek I. Bécsi codez, Münchener codez.* Bp., 1874. 381.

⁶M. Costăchescu, *Documentele moldovenşti de la Ştefănişă Voievod.* Iaşi, 1943. 487.

⁷Constantin C. Giurescu, *Tîrguri sau oraşe şi cetăţi moldovene din secolul al X-lea pînă la mijlocul secolului al XVI-lea.* Bucureşti, 1967. 309.

⁸1575: Lu Myll: Tattrossy Lucas; 1576: Die Lumyll: Tattarisy Lucas; 1577: Lumyll: Tattrossi Lucas; 1579: Lümyll: Tattarissi Lucas. vö.: Arh. Statului Braşov, *Steuerregister.* Quartale Portica Al III. Da. 30, 34, 322. oldal.

igy ezen eztendeoben (1596) – írja hasonnevű fia – die 30 Marty az Istennek teorvenje es paranciolattia szerent hazas tarsul veotte az en edes anjamat Bolgoszegben lako Hangos Jakab leanja Katat ky negjed magaval egj volt Mihaly, Janos es Saraval.” Már 1524-ben szerepel oklevelekben a Hangos-család brassói háza, 1537-ben pedig Hangos Gyurkát említik. 1542–43-ban a bolgárszegi Hangos Bálint és a bolonyai Hangos György kereskedők huszadvámot fizetnek.⁹

A bolgárszegi Hangos család a Porond utcában lakott. 1572-ben Hangos Bálint özvegye,¹⁰ majd Hangos Pál és Hangos Jakab,¹¹ Tatrosy György anyai nagypapja szerepel az adóösszeírásban. 1589-ben Hangos Jakabnét említik, tehát Hangos Kata apja ekkor már nem volt életben.¹²

Idősebb Tatrosy Györgynek rövid élet adatott. 1599-ben Báthory Zsigmond Gyulafehérvárra hivatta, itt az u.n. Kendervárban született a krónikaíró. A család 1600-ban hazatért Brassóba, de id. Tatrosy György a Brassó-megyei Teliu-Keresztvár község szomszédságában az ún. „nyéni torok”-ban vívott csatában halálosan megsebesült. Simon Czak brassói szász krónikás szerint a Petraşcu elleni Nyén-Bodza-i ütközetben egy ágyú felrobbant és a lobot vetett puskapor több embert összeégetett,¹³ bizonyára ezek között volt id. Tatrosy György brassói pattantyús is. Tatrosy György, kit: „igy holt elevenen Brassóba haza hozvan Bolgorszegben az Magjar uczaban cziendessen es jo lelky ismerettel igaz hittel az eo lelket Istennek megh advan holt megh, ezen seb miatt eletenek 38 eztendejeben, die 18 deczembris 1600.”

A Magyar utca, ahol id. Tatrosy György apósa házában lakott, a Porond utca (Unger–Angergass) népi etimológiai megfelelője. Sírja a Felső, azaz a mai Katalin-kapu (Poarta Ecaterinei, Obere Tor) előtt elterülő kertben volt.

4. *A mostohaapa.* Özv. Tatrosiné-Hangos Kata 1603-ban másodszor férjhez megy: „Az edes anjam az szent Istennek teorvenje es parancziolattja szerent az sok szotol megh geozettetven masodik hazassagra ment az vitezleo Csiukas Istvanhoz Brasso varossanak akkorj eggik jambor szolgaja, avagj vamos legeny leven ... lakvan negjedfel eztendeott eggjütt nagj szeretettel es geonyerüseggel eltek ezzelis.”

Tatrosy később mostoha atyja bolonyai házát említi (1629) és halálát 1632 január 25-re teszi, miután Csukás István „az gialogh hadnagsagot es ispansagot

⁹1524: „Item Kaytar Thomasch cum suis coadiutoribus in canalibus circa *hangaschen* laborantibus asp 32.” vö. *Quellen zur Geschichte der Stadt Kronstadt* I. Brassó, 1886. 561. (alább: *Quellen*); 1537: „Feria quarta ante festum conversionis beati Pauli *Hanges Gyroko* cum literis ad Philippum Porkolab misso, expensae flor 1”, vö. *Quellen* II. 509; 1542. (brassói huszadjegyzék) „*Hangus Balint* Bulgarus 9 p cete 6 1/2 p carpo s fl 1 asp 7”; „*Hanguss Balynt*; *Hangus Balynd* Bulgarus 8 p luciorum, 1 p carpo 38”; 1543: „*Hangus Balynt*”; 1543: „*Hangus Gerg Blumeneuer*”, vö. *Quellen* III. 193, 207, 209, 235, 241.

¹⁰1572: Wnger Gass: *Hangosch balinten*, vö. Arch. St. Braşov III. Dc 3 (155–76), 97 v.

¹¹1582: Wngergass: *Hangust Paul*, i. m. III. Dc 4, 22 v.; 1584: In der Vngergass: *Hangass Jacob*, ibidem.

¹²1589: Wnger Gas: *Hangos Jacobin*. i. m. III. Dc 4, p. 152 r.

¹³„Verschanzten sich in der Busen (Bodza-Buzău) gegen die fayndtt (Petraşcu, Vitéz Mihály fejedelem fia) wnd schossen den gantzen tag kegen einander wnd ihm anfang so zu springet den wnsrigen das stuck wnd der Polwer verbrennt etlige Personen, also das der fayndtt sehr ober die wnsrigen oberhandtt nam, wnd erschossen auff 2 hunder Männer, wnd man furtt sie behendt kegen Tartlen (Prázsmár–Prejmer) wnd begrub sie welche todt waren ...”, vö. Eugen Trauschenfels, *Deutsche Fundgruben zur Geschichte der Deutschen in Siebenbürgen*. Szeben, 1860. 119.

beöccszüléssel szolgálva viselte". Csukás István leányai, tehát Tatrosy György mostohaúgái, Kata és Sára, a krónika összeállítása idején – 1645-ben – még életben voltak. Sára húga (akinek születésekor Hangos Kata, Tatrosy György édesanyja, gyermekágyi lázban meghalt) a brassói Könyvkötő János felesége¹⁴ volt és a XVII-ik század második felében hal meg.

Csukás István neve az 1610-es években gyakran szerepel a korabeli brassói forrásmunkákban. A városi darabontok, vagyis gyalogosok hadnagya sokat jár-kelel Erdélyben, Havasalföldön és még Isztambulba is eljutott.¹⁵

Fia, ifj. Csukás István, Tatrosy György mostohaöccse, ugyancsak a darabontok hadnagya volt, 1644-ben résztvett I. Rákóczi György fejedelem Habsburg-ellenes hadjáratában és Csetneken harcolt. „Az brassai gyalogh is oda jara cziak nem egesz eztendeigh. Cziukas Istvan eoczym hadnagsaga alat emberülis forgodek.” Ifj. Csukás Istvánt 1655. február 4-én nagy pompával temették el a bolonyai volt „leprás” templom temetőjébe.¹⁶

5. *Tatrosy György két gyámja: Ijgyártó Mihály és Zilahi Lőrincné*

Tatrosy: „1607 die 23 juny az en szerelmes edes anjam Hangos Kata Asszony az utolsó gyermekevel Saraval szuleseben meghala. Az Bolonyai szent Erzsébet temetőben¹⁷ az templom ajtaia eleott feküdven, üdio jartaban 25 eztendeo mulve keovett en czinaltattam rea. Es igy immar en arva es penzes kenjerre jutvan, az akkori jambor ordnjarjus djvisor urak Christoff Janos uram es Bengner Pal uramék rendeltek tuturomnak *Igiarto Mihalit Bolonyaban* (kinek felesége Tatrosj Katrin egj volt az edes attjama) es igy tartot engemet ket eztendeigh, elegh sanjarusaggal neottem.” Ijgyártó Mihály valószínűleg az 1584–85-ben említett Ijgyártó Péter fia, neve 1603–1627 között rendszeresen előfordul Brassó bolonyai külvárosában élő adófizetők névsorában.¹⁸

„1611 Az szegeny nenem Szilahi Leorinczne (ky az atjam anyjaval Tatrosj Lukaczneval egj volt) latvan azt hogh keves ream marat portekam szinten elkel, attjafiu szereteteöl viseltetven, keönjeorületessegre indult es noha cziak orsoival

¹⁴ Szeli József, *A Brassai Magyar Evangelika Eklézsiában emlékezetünk után–való minden (dolgoz)*, 1735. Kézirat. A Brassai Magyar Papoknak Járandó Jövedelmek Laistroma 13 oldal: Néhai Bolonyában lakott, Bódog Emlékezetü Tsukás Sárától testamentum szerént 30 fl.; 19 oldal: Egj 1682-es testamentum copijája magyarul Csukás Sára Könyvkötő János feleségétől.

¹⁵ 1613: „Augustus 16. Kompt der Chyukaczy Istwany von Constantinopel ...: Diesen Tag haben mir sollen unsere Trabanten bei die Szekely in den Tabor schicken. Dieser Mären wegen aber, so de Chywaczky gebracht, haben mir sie zuruckgehalten.” *Diarium des Andreas Hegyes*, vö. *Quellen* V. 468, Borsos Tamás 1614: „Die 10 Juli: Ez idő alatt egyszer volt szembe Balassi uram az pasával, ezután ugy küldöttük el Szerdahelyi Istvánt titkon Csukás Istvántól ... 4 die Augusti indula el Csukás István haza felé. Küldtem töle gazdámasszonnak és az vásárhelyi tanácsnak külön leveleket.” vö. Borsos Tamás, *Vásárhelytől a Fényes portáig*. Kocziány László kiadása. Bukarest, 1968. 73–74.

¹⁶ „Anno 1655. Diesen Tag (4 Februar) ist der Czukas Istvan, Hauptmann unserer Trabanten, Todes verblechen und pompose zur der Erben bestatt in die Sechen Kirchen.” *Chronik von Daniel Nekesch-Schuller*, vö. *Quellen* IV, 239.

¹⁷ A középkorban az akkor még mocsaras Bolonyában a leprások telepén építik fel a Szent Erzsébetnek szentelt templomot. A brassói magyarok eleinte a volt domokosrendi klostrom cintermében, majd az időközben megszűnt lepratelep templomának udvarán temetkeztek.

¹⁸ 1584: Brvnne Gas (Brunnen Gasse, a Brassó-bolonyai Kút utca): Iyarto petter; 1585: Iyarto petter, vö. *Quarteale Portica* Ab III Da 1582–1586; 1603: yiarto Mihalj (Ander Czeil Blumenaw); 1619: Jiarto Mihgaylj; 1627: Igiarto Mihaly, u.o.

s gusalljával kereste kenjereét, megis hazához veött es tartot ket eztendeigh, aztalomtól veven R.12.” Mind Zilahi Lőrincné, született Vaska lány, mind pedig kétoldali elődei szerepelnek a brassói adójegyzékben. 1576–1590 között Zilahi Lőrincet említik, majd 1598-ban felbukkan Zilahi Lőrincné, aki közel 30 évig élt özvegységben (1598–1627).¹⁹

6. *Tatrosy brassói magyar iskolamestere: Sáfár István (1611).* A brassói kollégium – a még Honterus alapította neves evangélikus gimnázium – anyakönyvében 1604-ben bejegyezve találjuk Brassai Sáfár Istvánt, Tatrosy későbbi iskolamesterét: „Stephanus Schaffarus Coron(ensis) – Valedicens Musis Scribam professus est.”²⁰ Sáfár István 1611-ben brassai magyar iskolamester. Habár életéről egyéb adat nem áll rendelkezésünkre, feltehető hogy nem csak íróként és tanárként működött, hanem a szomszédos Háromszékben mint lelkész is. A XVII. század derekán valószínű leszármazottjai a közeli Uzonban és Ilyefalván református lelképásztorok voltak.²¹

7. *Tatrosy György bujdosóévei: 1612–1624.* Alig tizenhárom éves korában Tatrosy eltávozott Brassóból „jarny, kely, budosny, tanulny”. Kolozsváron Kassai István ötvös, majd fejedelmi tanácsos és országos ítélmester házában lakott. Kassai fiát négy évig szolgálta a kolozsvári iskolában (1612–1616).²² Tatrosy Kolozsvárott református nevelésben részesült. 1616–1619 között hazatér Brassóba és Johann Christof főbíró inasa volt. Nemsokára ismét Kolozsváron találjuk, itt újból református környezetben, Kassai István, majd Rózsás István kolozsvári kereskedő²³ és Várad Miklós (Bethlen Miklós apósa) szolgálatában (1619–1624).

8. *Tatrosy György apósa: Szemerjai Elekes János.* Tatrosy: „1625 die 25 january haza jeottem ismet Brassoba es magam szamomra jnditottam valamj vekony keresetet, Magjarorszagra jarvan brassay marhaval, ezen eztendeoben die 29 Juny szent Peter es Pal napian Istennek teorvenje es parancziolattia szerent megh hazassodtam es menjjezey lakodalmam volt. Vevem magamnak feleségül akkory brassay magjar eclessjanak predikatora szemeryay Elekes Janos pap leanyat: Elekes Annat.”

Elekes János fiatalkorában, a XVI. század első felében, a ma Sepsiszentgyörgy városával összeolvadt sepsiszéki Szemerja lelképásztora volt.²⁴ Brassó neves főbírája Weiss Mihály a Báthori Gábor elleni harcok idején 1612-ben a Székelyföldre és

¹⁹1575: Wer Gass (Kereszt utca, valószínűleg a mai bolonyai Egres utca): Sillady Janos; 1576: Die Wehrgass: Sillady Janos, Silay Lorenz; 1578: Wer Gass: Sylloy Lwrinc; 1581: Zyllay Lorintz; 1598: Die Wergass: Szilaj Lörintzne; 1605: Zilai Lorinczen; 1619: Zilay Lörintzne; 1627: Sillaj Lörintzen stb. Quartale Portica Ab III. Da és folytatásai.

²⁰Friedrich Schiel, *Matrikel des Kronstädter Gymnasiums von Jahre 1544–1810.* in *Programm des ev. Gymnasiums zu Kronstadt 1862/63.* 39.

²¹A sepsiszéki egyházi vagyon összeírását tartalmazó legrégebbi kötet (Urbarium seu Matrix Ecclesiarum Ref. Sepsiensium) leírója „Tiszt(életes) Sáfár János akkori Uzoni Praedicator es az említett Ecclecl hütös Notarius (1645)”, vö. Juhász István, *A székelyföldi református egyházmegyék.* Kolozsvár, 1947. 140. Az 1658-as tatárjáráskor rabbá ejtették Sáfár (Sáphár) Miklós ilyefalvi lelkészt is. vö. G. Kemény József, *Az ilyefalvi hajdani erősség emléke „kastély” és „vár” nevezet alatt.* in *Új Magyar Múzeum,* 1854. nr. 7, 29–43.

²²Adattár I. 31, 129, 192. és II. 278, 281, 325.

²³Adattár I. 88, 515. és II. 174.

²⁴Bogáts Dénes, *Szemerja Község és ref. egyháznak története.* Sepsiszentgyörgy, 1943.

beütött és rabul ejtette Szemerjai János papot, aki 1613-tól a brassói magyarok lelki gondozója lett, amíg 1628-ban „meghala papsága 28 és életének 55-ik eszten-dejében”. 1613-ban a Brassóba menekült Ghéczi Andrásnak és híveinek²⁵ papja volt, majd 1616-ban Bethlen Gábor brassói látogatása alkalmával, a fejedelem és kíséretének jelenlétében, a szász luteránus Fekete templomban prédikál.²⁶

9. *Tatrosy György brassói lakóhelyei (1625–1645)*. Miután elvette Elekes János pap leányát, Tatrosy szinte két évig (1625 jan. – 1626 szept.) a magyar paplakban lakott, ahol a lakodalmat is tartották „az magyar pap hazanal leven az Lopiaczon”. Ez a ház (a mai Baritiu utcában) már a XVI. század óta, mind a mai napig, a brassói magyar lelkészek otthona. „Ami a Magyar Parochialis házat illeti – írja Gödri János a brassói magyar luteránusok papja 1787-ben – úgy találom, hogy elejtitől fogva a volt, a mely most is, u.m. a Lo-piatzon, katonák fogly házakon alól-levő két Contignatios haz, mellynek udvarán a Magazinumba és a Mészárosok Czehkertjébe jártak.”²⁷

1626 szeptemberében Tatrosy „az szegény Uramtol ipamtol alakeolteozven Bolonyaban az keomives Janos battham hazaban sellijerül, az vonokut eleött, fizetven eztendeigh teölle haz bert R 12.” Tatrosy György itt a zsellér (sellijer) kifejezést mint más házában lakó bérlő használja. Kőműves János háza a bolonyai Kereszt (ma Egres) vagy a Kút utcában lehetett. 1598-ban a Kereszt-utcában (Die Wergass) megemlítenek egy Kőműves Simon nevű adófizető polgárt.

Tatrosy 1627-ben végre Brassó-bolonyai háztulajdonos lesz: „Die 20 September vevek Gires Jakabtól ugjan ott Bolonyaban az Balogh utczaban egj hazat pro flor: Haromszaz es tizenket forinton Bathory Gabor három penzes garassan. Az garasnak le vetesse utan harmadik eztendeoben mely ház Enyedj Janosné volt az eleott, es ebben az jo Isten hjrivel laktam annos numero 15.”

A brassói Portica-negyed adójegyzékében 1620-ban a Bolonyában (Blomenaw) valóban szerepel Enyedj Jánosné háztulajdonos. A Kút-utcát Tatrosy azért nevezi Balogh utcának, mert itt a Balogh-család több tagja lakott.²⁸ Tatrosy György nevét megtaláltam a Kút-utcai adófizető háztulajdonosok 1626/27-es lajstromán.²⁹ Önéletrajza tanúsága szerint Tatrosy 1627–1642 között, tehát 15 éven át lakott Bolonyában. Krónikáját és életrajzát azonban csak 1645-ben, tehát már Brassó Bolgárszeg nevű negyedében írta.

*

²⁵1613: „Hat des Janos Pap, unser ungrischer Prediger, dem Geczy Andreas und seinem Anhang im seiner Predigt rechtschaffen nach Verdienst die Lauge aufgossen”, *Diarium des Andreas Hegyes*, vö. *Quellen* V. 459.

²⁶1616 Martius 6: „Hat unser Ungrischer Prädiger Janos Pap Fürstlich Gnaden (Bethlen Gábor) in unser Farrkirchen geprädiget, Evangelium Lucae 21: Jesus ördögett üz vala ; hat Fürstlich Gnaden, wie er denn auch in der Wahrheit ein rechtschaffen Prädiger war, sehr wohl gefallen”, *Quellen* V. 546.

²⁷*Matricula Eccl. Hung. Aug. Conf. addictae Coronensis per Johannem Godri*, 1784. (Kézirat).

²⁸1620: Blomenaw: Bolok Miklos, Bolock János; 1626: Brunne Gass: Bollog Mikloss, Bollog Janos; 1627: Brunne Gass: Bullog Mikluss, Bollog Januss.

²⁹1627: Tratassi Georgi R 4/40. Blomenau Brune Gass/Ander Zill, vö. Arh. St. Brasov (Brassói Állami Levéltár), Portica III. Da 8.

Az eddig felsorolt néhány adat megerősíti Tatrosy plebejus származását; úgy tűnik, ő az egyetlen XVII. századbeli erdélyi magyar krónikás, aki városi- illetve külvárosi egyszerű és szegényes környezetből származik. A brassói- vagy szebeni szász valamint a kolozsvári magyar- illetve szász krónikaírók patriciusi vagy céhes-polgár származásúak.

Tatrosy György ősei a moldvai Tatos városából jöttek Brassóba. Apai nagyapja Tatrosy Lukács már Brassó Bolonya nevű külvárosában él, anyai nagyapja a Brassó-bolgárszegi magyar Hantos család sarja; apja és mostohaapja a jórészt magyarokból toborzott brassói darabontok-gyalogkatonák pattantyúsa, mostohaapja fiatalkorában vámos legény, tehát a töröcsvári uradalom szolgálatában állott, ahol szintén sok magyar forgolódott.

A korán árvaságra jutott Tatrosy György a család több Brassó-Bolonyán lakó tagjánál hányódik, nevelődik. Brassóban elkezdett tanulmányait Kolozsváron, református környezetben folytatja. Tatrosy 1612–1624 között sokat vándorol, vagy amint ő mondja bujdosik. Kolozsvári és brassói városbírók, kereskedők, tehát előkelő gazdag patriciusok inasa, segédje. Mikor végleg hazatér, elveszi a székely származású brassói magyar pap leányát. Házaselete ugyan nyugodt és boldog, azonban nincs állandó foglalkozása, hol marhakereskedelemmel, adásvétellel, hol ispánkodással és más alkalmi munkával csak szűkösen keresi meg mindennapi kenyerét. Egy ideig ház nélküli „zsellér”, végül 1627-ben Bolonyában, Brassó jórészt magyarok lakta külvárosában háztulajdonos lett.

Coronaeus Vaska Lőrinc és a brassói Vaska-család

Herepei János tartalmas és értékes adattárában megemlékezik *Coronaeus Vaska Lőrinc* diákról, későbbi prédikátorról. Laurentius Coronensis 1614-ben kötelezte magát a debreceni református kollégium törvényeinek betartására, majd 1627-ben a kolozsvári református egyház második papi tisztjét tölti be. 1628-ban Bethlen Gábor fejedelem címeres nemeslevelet adományoz udvari papjának Vaska Lőrincnek és egyúttal borbereki birtokait minden köztehertől mentesíti. Herepei szerint Vaska Lőrinc Brassóban született, de a család háromszéki eredetű. Ennek alátámasztásként Herepei a XVII. századból a dálnoki Vaska-család több tagját nevezi meg.³⁰

A brassói Honterus gimnázium 1544-től vezetett anyakönyve arról tudósít, hogy Vaska Lőrinc 1614 után hazatért szülővárosába, Brassóba, és itt folytatta tanulmányait. Ugyanis 1616-ban Johann Honterus (az azonos nevű reformátor egyik utóda) rektorsága alatt tanult Vaska Lőrinc is, aki a matrikulában „Laurentius Vaska Coron(ensis)” néven szerepel.³¹

A brassói forráskiadványok és a gazdag levéltári anyag bizonyítja, hogy a Vaska-család már a XVI. század elejétől fogva a városban lakott és tagjai közül többen a brassói tanács alkalmazottai voltak. Már a család első, oklevelekben előforduló

³⁰ Adattár I. 99–100.

³¹ Friedrich Schiel, *Matrikel des Konstädter Gymnasiums vom Jahre 1544–1810*. in *Programm des ev. Gymnasiums zu Kronstadt*, 1862/63. Kronstadt, 1863. 41.

tagja, Vaska Péter is a város szolgálatában állott, és mint a magyar nyelv ismerője, a városi tanácsban a székelyföldi és általában a magyar ügyek szakértője volt. Az alábbiakban *Vaska Péter* kiküldetéseire vonatkozó adatokat sorolunk fel.³²

1533 jan. 30: Petro Waska 10 dies salarium asp. 40. – jul. 6: Item Stephano Zazko ad Sarkan (Sárkány, Sercaia), ac Petro Waska ad Appaczya (Apáca, Apata) missis, ut villici earum possessionum dominos senatus certiores redderent ... – nov. 28: Petro Waska bis ad Hydwyg (Hidvég, Haghig) causa quernorum postium seu asserum ad pontes disponendorum equitanti.

1534 jún. 4: Petro Waska ad dominum Maylad misso (Mailát István) – aug. 18: Petro Waska in Siculiam misso, ad intelligendum quo modo Siculi contra dominum gubernatorem insurgere vellent ...

1535 jún. 23: die Petro Waska, quod literas magnif. dom. waywodae ratione aggeris Prasmariensis duxit ad Paulum Beldy. (Béldi Pál – Bodola ura) – júl. 7: Die Petro Waska ad magnif. dom. waywodam nostrum misso, ut referret, quid in Vdvarheyl (Udvarhely) in congregatione intellexisset ...

1536 máj. 9: Petrus Waska missus est in Siculiam ratione divitiarum ...

1537. márc. 5: Petro Waska cum literis in sedem Zenthgewrg misso (Sepsiszentgyörgyi szék). – jún. 23: Petro Waska qui cum Weresmorthiensibus ratione furum usque ad Mykloswar profectus fuit ... – júl. 24: P. W. ad bollem (Bölön) misso

1538 jan. 2: P. W. cum literis ad Lazarum Kwn misso, expensae asp. 25. – ápr. 16: P. W. ad Ioannem Myko misso. – júl. 12: P. W. ob quosdam rumores Turcicos ad Segeswar cum literis ad dominum iudicem nostrum misso. – nov. 10: P. W. in possessionem Bewllem ad Valentinum Illesy misso. – dec. 7: P. W. causa Michaelis Ferens ad Wowarheyl misso.

1539 nov. 21: P. W. percepi quam pecuniam deservivit vulgo hat abgedient asp. 36.

1540 jan. 2: P. W. ad Udwarheyl ad Petrum Gereb ac deinde ad Nicolaum Kornys misso. – márc. 25: P. W. missus est cum litteris ad Benedictum Sykesd misso. – jún. 19: P. W. cum famulis domini Ionnis Benckners ad magnif. dom. dom. waydam Emericum Balassa misso. – nov. 21: P. W. cum literis ad Paulum Beldy causa Stephani Bokor misso.

1541 jan. 24: P. W. cum litteris ad Nicolaum Kornys misso.³³ – ápr. 10: P. W. et Ioannes Thot 2 vice missi sunt in sedem Zenthgeurgh causa ovium. – aug. 8: P. W. ad Monyoros (Szászmagyarós-Maierus) ac de illinc ad Kewhallom (Kőhalom-Rupea) misso causa 1 furis. – nov. 18: P. W. et Matthias Salczpurgensis missi sunt ad Paulum Daczo cum famil. wayw. Transalpinensis.

³² *Quellen* II. 300, 312, 324, 355, 365, 410–412, 417, 452, 513, 514, 520–523, 547, 550, 560, 566, 567, 570, 586, 587, 588, 590, 592, 594, 598, 601, 602, 604, 606, 610, 611, 613–616, 620, 625, 626, 635, 680–682, 684–686.

³³ *Quellen* III: 87, 89, 94–96, 100–102, 106, 110, 118, 120, 121, 123, 154–156, 158, 162–164, 166, 168, 169, 172, 179.

1542 febr. 4: P. W. ad Zwynyogzeg (Szúnyogszeg – Dumbravita) misso causa illorum de Feketehallom. – aug. 15: P. W. causa 1 furis ad Bodola misso.

A Brassó–Bolonya-i adófizetők névjegyzékében, 1577–1590 között előfordul *Vaska Péterné*³⁴ neve is.

A fentieknél jóval kevesebb adatot ismerünk *Vaska Mártonról*.

1539 jan. 7: Martino Waska cum literis ad Sarkan misso (*Quellen* II, 602).

1546 okt. 9: Martino Waska, qui etiam fuit cum eis ibidem et etiam fuerat profectus ad d. thesaurarium cum Chausso ... (*Quellen* III, 355).

1558 16 febr.: Venienti Waska (et) porkolab de Romano foro (Románvásár – Roman) ex Moldavia (Iorga–Hurmuzaki, *Doc.* XI, 798.)

1560 Martinus Waska in Zagon ... emisso (Arh. St. Brasov, Socotelile villicatului V/9, 597, 585.).

1560 Sabbato in 13 (ian.) emissus est Martinus Waska cum relicta Petrasko Wayvode ad Regiam Maiestatem (Iorga–Hurmuzaki, *i. m.* 802.).

1565: Ex his donati fl 2 Balthasari Marck et Martino Vaschka. Pro esca equorum dati huic Balthasari et Martino fl. 7 (*Quellen* VIII, 154).

1570: Ratio expositorum: Item 3 Iuni pro expeditione equorum ac curvuum iuxta mandatum regium Varadinum transmittendorum ... famulis dedi: Martino Waska fl 2 (*Quellen* VIII, 166).

Az alábbi adatok *Vaska Gergelyre* vonatkoznak.

1535 okt. 25: die Gregorio Waska pro inquirendo socio Ioannis Eppes in Thal-matsch (a Szeben melletti Talmács - Talmaciu) misso.

1536: Waska Gergel 6 dieb(us)terram ed(ucendi) flor. 1, asp. 10.

1537: Gregorio Waska cum literis egregii domini vicewaywodae in tres sedes Siculorum (Háromszék) misso (*Quellen* II: 424, 441, 520).

1542: Adducta: Wassko Gergel 3 boves, 1 vaccam 1 asp 19.

1543: Wasska Gergel Blumenewer (Zwanzigstrechnung, *Quellen* III, 188, 237).

Vaska Jakabról csak annyit tudunk, hogy 1566-ban a bécsi egyetem hallgatója volt.³⁵

Vaska Ferenről a következő adatokat találtuk:

³⁴A Bolonyai Csermalom utca (Lumyll): Vaska Peterne (1577), Lumyll: Paysiarto Istvan, Waska Peter (1578), Vasco Peteren (1584 – helyesen Vasco Peterin!), Lwe myll: Vosko Peteren (1584), Woske Petterin (1585), Vaski Peterne (1589), Nincsen bizonyítékunk arra, hogy az itt említett Vaska Péterné, az 1533–1542 között Brassó szolgálatában álló Vaska Péter özvegyével azonos lenne, jöllehet ez valószínűnek tűnik. (Arch. St. Brasov (Brassói Állami Levéltár), Quartale Portica).

³⁵1566: Natio Hungarica. Iacobus Waskay Coronensis Transylvanus O sol. vö. *Die Matrikel der Universität Wien*, III. Bd. 1518–1579. Bearb. v. Franz Gall. Graz–Köln, 1959. 144.

1578: 3 Augusti. Schickte mir den Waschka Frentz und den Thome kegn dem Bussen Marckt (Bodzavásár–Buzau) und kegn den Gergytz (Gherghita) zu forschen und kundschaften. (Iorga–Hurmuzaki, *Doc. XI*, 818).

1602: In Maio sub finem mensis dimissi sunt legati vel arbitri, ut cum Basta nomine Sigismundi componant et transigant de pace confirmanda inter Sigismundum et imperatorem Rudolphum. Legati erant Tholdi István, pater Antonius, jesuita, Petki János et Vaska Ferentz, et inter hos praecipuus et antesignanus Bogatius, cancellarius (*Quellen V*, 319.)

Vaska Ferenc körülbelül 25 éven át szerepel a Brassó–Bolonya-i Csermalom utca (Lohmühl – An der zeyll – Alia Linea) polgárai között. Azonban az sincsen kizárva, hogy előbb az apa, majd hasonnevű fia fordul elő a brassói levéltárban őrzött adófizetők (Steuerregister)jegyzékében.³⁶ 1619-ben *Vaska Ferencné* van bejegyezve a bolonyai adófizetők lajstromában, ő talán az előbb említettnek özvegye volt.

Ebben az adófizetői jegyzékben fordul elő 1575 és 1581 között *Vaska Márton*³⁷ is, mint a bolonyai Kereszt utca (Wer Gass) lakója. Valószínűleg az 1539–1570 között említett *Vaska Márton* hasonnevű fiáról van szó. Ugyancsak a Kereszt utca lakója volt 1577–1585 között *Vaska Gergely*³⁸ is. Ebben az utcában lakó egyik *Vaska Gergely* vagy *Vaska Márton* fia lehetett az 1589–1606 között említett *Vaska György*.³⁹ Nemzedékrendi szempontból ő lehetne az apja az 1614–1616-ban diákoskodó Brassói *Vaska Lőrinc*nek. Ugyancsak ebben az időszakban (1598–1619) élt a Brassó–Bolonya-i Kút utcában (Brunnengasse–Brongas) *Vaska Anna* is.⁴⁰

A fent említett adatok azt bizonyítják, hogy a XVI. században és a XVII. század elején, Brassó magyar külvárosának, Bolonyának, lakói között élt a Vaska-család több tagja is. – Közülük többen, mint a magyar és valószínűleg a német nyelv ismerői – a brassói városi tanács szolgálatában állottak és a városi vezetőség megbízásából különféle politikai természetű küldetésekből vettek részt. Az természetesen megtörténhetett, hogy a Vaskák ősei a Székelyföldről telepedtek Brassóba. Brassói *Vaska Lőrinc*, mint a városban már régebben gyökeret vert bolonyai család sarja, 1600 körül látta meg a napvilágot.

³⁶Vassga frantz (1575), Wasga franz (1576), Vaska frantzen (1577), Wasca francz (1578), Vasca Franz (1584); Lwe myel An der tzeyl: Öss Janos, Vaska Frantz, Enyedy Janos (1584), Vaska Francz (1589); An der Zeyl Blomenau: Waska Ferencz (1598), An der Zeil Blomenau: Vaska frantz verarmtt (?) (1600).

³⁷Wer Gass: Waska Martton (1575), werk Gass Ander Zeyll: Wasca Marton, Partas gergen, Wallaswti Benedig (1578), Wasca Mart. (1579), Wasca Merten (1581).

³⁸Wergass: Walassvtté benedig, Vaska gergell (1577), Vaska Gerich (1584); Wehr gass: Waska gerich (1585). (Arch. St. Brasov. Quartale Portica. Ab. III. Da.)

³⁹Die Wergass: Vaski Jörg (1589), Vasko Jorg (1598), Vaska Georg (1603), Vaska Jeorg (1606).

⁴⁰Waschka Ann (1598); Ander Zeil Brongas: Vaska Ann (1605); Wer Gass: Vaska Anna (1619). (Quartale Portica.)

Tatrosy György Krónikaíró családfája

